

Laag antibioticagebruik bij kleine herkauwers

Het antibioticagebruik in de sector kleine herkauwers is laag.

Zowel in 2011 als in 2012 heeft een groot deel van de bedrijven met kleine herkauwers helemaal geen antibiotica voorgeschreven gekregen.

INGE SANTMAN-BERENDS, SASKIA LUTTIKHOLT, RENÉ VAN DEN BROM en PIET VELLEMA,
Gezondheidsdienst voor Dieren

De Nederlandse schapen- en geitenhouderij produceren melk en vlees voor humane consumptie. Voedselkwaliteit en voedselveiligheid zijn hierbij van essentieel belang. Antibiotica zijn soms nodig om bacteriële infecties te bestrijden. Toegediende antibiotica kunnen echter zorgen voor residuen in de geproduceerde voedingsmiddelen van dierlijke oorsprong. Daarnaast speelt het gebruik van antibiotica een rol bij het selecteren van resistente bacteriën. Daarom heeft de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) in opdracht van minister Schippers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en staatssecretaris Dijkma van Economische Zaken het antibioticagebruik in de sector kleine herkauwers (schapen- en geitenhouderij) geïnventariseerd voor de jaren 2011 en 2012.

Aanpak

Voor dit onderzoek zijn twaalf dierenartspraktijken bereid gevonden om gegevens beschikbaar te stellen over de hoeveelheid geleverde antibiotica voor schapen en/of geiten op bedrijven met kleine herkauwers.

Op veel bedrijven worden geen antibiotica gebruikt. Als toch antibiotica nodig zijn, dan is dat met name in het aflammerseizoen.

FOTO: TWAN WIERMANS

In totaal waren bij deze dierenartspraktijken 5.399 bedrijven met kleine herkauwers aangesloten, dit is 16 procent van de hele sector kleine herkauwers. De gegevens zijn vervolgens gekoppeld aan de gegevens vanuit de landelijke I&R-database,

Acties komende jaren

1. Het antibioticagebruik in de sector kleine herkauwers is laag. Zowel in 2011 als in 2012 heeft een groot deel van de bedrijven met kleine herkauwers helemaal geen antibiotica voorgeschreven gekregen. Indien antibiotica worden voorgeschreven voor bedrijven met kleine herkauwers, dan wordt dit met name gedaan tijdens het aflammerseizoen.
2. De beroepsmatige geitensector wordt opgeroepen het verbruik te verminderen. In 2015 zal het antibioticagebruik in de beroepsmatige geitenhouderij opnieuw worden geanalyseerd en zal worden gekeken of de sector hierin is geslaagd.
3. Het gebruik van oogzalven met chlooramfenicol is niet toegestaan bij voedselproducerende dieren
4. De NVWA zal in 2014 een onderzoek verrichten naar het zorgvuldig gebruik van antibiotica in de sector kleine herkauwers. Tevens zal de NVWA kijken naar de leveranciers van antibiotica op beroepsmatige schapenbedrijven.

Tabel 1

Resultaten van de dierdagdoseringen van alle bedrijven die zijn aangesloten bij een van de twaalf dierenartspraktijken die hebben deelgenomen aan de studie in 2011 en 2012.

	2011 % bedrijven ab* voorgeschreven	Mediaan [gemiddelde] op alle bedrijven	2012 % bedrijven ab* voorgeschreven	Mediaan [gemiddelde] op alle bedrijven
Melkleverend	100%	1,52 [3,08]	100%	1,28 [3,30]
Niet-melkleverend	22%	0 [0,59]	26%	0 [0,56]
Beroepsmatige geitenbedrijven	85%	1,22 [14,27]	85%	0,73 [6,81]
Beroepsmatige schapenbedrijven	47%	0 [0,45]	57%	0,10 [0,63]
Kleinschalige geitenbedrijven	8%	0 [0,18]	8%	0 [0,44]
Kleinschalige schapenbedrijven	10%	0 [0,37]	12%	0 [0,39]

*ab = antibiotica

geanonimiseerd en daarna zijn de dierdagdoseringen per dierjaar (DDD/J) berekend.

Bevindingen

Op basis van de resultaten van het onderzoek blijkt dat het antibioticagebruik in de sector kleine herkauwers laag is. In zowel 2011 als 2012 heeft een groot deel van de bedrijven met kleine herkauwers helemaal geen antibiotica voorgeschreven gekregen. Van de bedrijven die wel antibiotica van de dierenartsenpraktijken hebben betrokken, hebben de meeste maar kleine hoeveelheden voorgeschreven gekregen. Er is echter een klein aantal bedrijven met een heel hoog antibioticagebruik. In de gehele sector kleine herkauwers was in beide jaren de mediaan van het antibioticagebruik, DDD/J 0 (nul) (gemiddelde 0,63 en 0,60, respectievelijk in 2011 en 2012). De mediaan geeft de hoeveelheid gebruikte antibiotica weer waar de helft (50 procent) van de bedrijven onder zit qua antibioticagebruik en de andere helft boven. De meeste antibiotica in deze sector worden gebruikt door de sector beroepsmatige geiten. Met een mediaan van 0,73 en een gemiddelde dierdagdosering per dierjaar van 6,81 was het antibioticagebruik in deze subsector significant hoger dan in de andere subsectoren (Tabel 1). De staatssecretaris heeft de beroepsmatige geitensector opgeroepen om zich in te spannen om het antibioticagebruik te verminderen.

Aandachtspunten

De meest gebruikte antibiotica vielen, volgens het huidige formularium dat geldig is sinds 1 juli 2012, onder de groep tweede keus middelen. Maar de meeste antibiotica

worden in deze sector voorgeschreven in het voorjaar tijdens het aflammerseizoen en zijn dus reeds voorgeschreven vóórdat het nieuwe formularium geldig werd. Ten tijde van afgifte van deze antibiotica werd 90 procent van de tweede keus middelen nog aangemerkt als eerste keus middel. Tijdens dit onderzoek is nog een aantal

Antibiotica meest toegepast in lammerseizoen

aandachtspunten naar voren gekomen. Een beperkt aantal keren werd geconstateerd dat antibiotica werden voorgeschreven in de vorm van oogzalven die niet toegestaan zijn voor voedselproducerende dieren. Daarnaast werden er door beroepsmatige schapenbedrijven minder vaak antibiotica van dierenartsenpraktijken afgenomen dan verwacht. Na afstemming met de deelnemende dierenartspraktijken blijkt dat er aanwijzingen zijn dat er mogelijk antibiotica geleverd worden door andere leveranciers dan de eigen dierenarts. Tot slot bleek I&R niet compleet te zijn: er zijn nog steeds bedrijven met kleine herkauwers die óf geen UBN hebben óf wel een UBN hebben maar geen dieren geregistreerd hebben staan in de centrale I&R-database.

Conclusie

De hoeveelheid gebruikte antibiotica in de sector kleine herkauwers blijkt heel laag in vergelijking met de andere landbouwhuisdiersectoren (Tabel 2). Hierdoor is de verwachting dat deze sector slechts een beperkte rol speelt bij de resistentieontwikkeling van bacteriën. Toch zijn er veel bedrijven met een groot aantal contacten tussen mensen en kleine herkauwers en zijn er daarbij potentiële risico's voor verspreiding van zoönotische infecties. Daarom is het van groot belang dat er ook in deze sector verantwoordelijk wordt omgegaan met het gebruik van antibiotica.

Tabel 2

Hoeveelheid voorgeschreven antibiotica in andere diersectoren dan schaaap en geit.

Diersoort	Jaar	Mediane DDD/J
Melkvee	2010	5,0 ¹
Vleesvee	2010	0,3 ¹
Blankvleeskalveren	2011	28,6 ²
Rosé kalveren	2011	15,7 ²
Zeugen/ Biggen	2011	9,8 ²
Vleesvarkens	2011	3,6 ²
Vleeskuikens	2011	20,9 ²

¹ Afgeleid uit een grafiek, dus geen exact cijfer; hierbij zijn zowel de gewichten van de kalveren als de middelen die waarschijnlijk aan de kalveren zijn toegediend buiten beschouwing gelaten (Hage en Van Deur, 2011).

² SDA, 2012